

Kdyby učitelé mohli mluvit OTEVŘENĚ...

CO BY ŘEKLI DO OČÍ NÁM, RODIČŮM? CO BY ŘEKLI MINISTROVI, SVÝM ŘEDITELŮM? JAK SE JIM LÍBÍ ÚŘEDNICKÁ PRÁCE, KTERÁ K PROFESI PATŘÍ? JAK VNÍMAJÍ SOUČASNÉ DĚTI? PTALI JSME SE PŘÍMO V UČITELSKÝCH SKUPINÁCH NA SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH A TAKÉ JSME SI O UČITELÍCH POVÍDALI S KOORDINÁTOŘKOU PROJEKTU GLOBAL TEACHER PRIZE PRO ČR HANOU MATOUŠŮ.

PŘIPRAVILA: JANA POTUŽNÍKOVÁ

bude učit dějepis, na vysoké škole ho čeká setkání s vědci historiky, kteří mu budou předávat své důkladné znalosti o jednotlivých obdobích historie, ale jen velmi malou část studia u jakékoli aprobace představuje stále ještě možnost „naučit se učit“. Tak, aby třeba ten zmiňovaný dějepis bavil, dával smysl, odpovídal vnímání dnešních dětí a dostal se třeba taky dál než ke druhé světové válce. Protože na učení moderních dějin ve školách permanentně nezůstává čas, jakkoli by bylo logické jim dát prostor už proto, že v nich žijeme.

Učit není moc cool...

„Čeští učitelé se skutečně příliš neučí učit,“ potvrzuje také Hana Matoušů, koordinátorka Global Teacher Prize pro Českou republiku, soutěže, jež každoročně vyhodnocuje ty nejinspiračnější pedagogy po celém světě. „Často tak pedagogové až s velkým odstupem mohou zjistit, že učení není pro ně. Že je nebaví. Nemluví o tom, že pedagogika jako obor u nás stále nemá prestiž, je to třetí až čtvrtá možnost z přihlášek na vysokou, náhradní řešení. Mnozí, kteří jdou pedagogiku studovat, rovnou počítají s tím, že ani učit nebudou. A z těch, kteří projdou, do pěti let velká část odejde a další se pak různě ‚rozmělní‘. Třeba odchody na mateřskou, protože převážná většina pedagogického sboru u nás je pořád tvořená ženami,“ pokračuje. Ano, může se to změnit. „Ale je potřeba u nás zapracovat na vědomí, že být učitelem je cool! A že schopnost učit je superschopnost, kterou každý nemá automaticky. Pedagogika jako obor potřebuje, aby se učitelům povedlo vrátit prestiž. To

zatím neumíme. A je to do značné míry dané tím, že se o vzdělávání nezajímáme kontinuálně. Zajímá nás, když sami chodíme do školy, pak, když do školy chodí naše děti. Ale mezitím a poté vzdělávání většinu obyvatel nezajímá. U nás to není zakotvené jako celoživotní proces, ještě vůbec si neuvědomujeme, že bychom se o vzdělávání měli zajímat kontinuálně, protože ovlivňuje budoucnost nás všech a pozitivní změny budou benefitem pro celou společnost,“ dodává Hana Matoušů.

PTALI JSME SE PŘÍMO PEDAGOGŮ!

Dostat se k odpovědím na otázky, co si o situaci ve školství, školách, ale také o dnešních dětech, myslí sami pedagogové, nebylo jednoduché. Mohlo by být řešením oslovit třeba vedení Učitelů platformy, která sdružuje všechny pedagogy u nás, ale... Byly by to názory skutečných jednotlivých učitelů? A tak jsme otázky položili ve FB skupinách, které dohromady nasčítaly základnu více než 30 000 členů. Slušný vzorek, říkáte si? Jen by bylo mylné domnívat se, že každý chtěl k tématu něco říct. Ukázala se určitá míra nedůvěry, věta „kdybyste mohli mluvit otevřeně“ některé pobouřila, naštvála a také se ozvaly hlasy těch, kteří se cítili být dotčeni domněnkou, že by snad nemohli mluvit otevřeně normálně. Pokud opravdu může český pedagog s rodiči, kolegy, ale i řediteli mluvit vždycky otevřeně a nepotřebuje k tomu „utíkat“ k anonymním odpovědím do článku časopisu Maminka, jen dobře. Ale je to tak opravdu? Našla se nakonec necelá stovka těch, kteří odpověděli naplno. Těm patří velký dík. A vlastně i těm, kteří odpovídat nechtěli. I jejich reakce byla určitým druhem informace...

CO BY PEDAGOGOVÉ VZKÁZALI NÁM, RODIČŮM?

„Kdybych mohla mluvit otevřeně se všemi rodiči (s mnohými tak i mluvím), řekla bych jim: Neřešte za svoje děti, neofukujte je, dejte jim doma jednu povinnost, za kterou dítě zodpovídá, škola by neměla být jejich jedinou povinností, v životě pak taky nebudou mít jen své zaměstnání, neorganizujte jim doma každou minutu, nechte je občas se i nudit, nic nedělat... Respektujte učitele jako odborníka, on to vystudoval, dělá, co umí. Neargumentujte tím, že doma tohle vaše dítě nedělá, spolupracujte s námi, my chceme vaše dítě posunout dál, ne mu ublížit. Asi jste zažili jinou školu, ale dnes už jsme jinde.“

Veskrze se pedagogové v otázce komunikace s rodiči shodují na tom, že právě rodič je expertem na své dítě, tedy nejlépe ho zná a rozumí mu. Jenže to nestačí. Proto by od nás potřebovali cítit větší podporu, cítit větší zájem o dítě, který – jak konstatovali někteří pedagogové z druhého stupně

a středních škol – se zvyšujícím se věkem dětí značně klesá. Projevujeme jej hlavně v první třídě, ve vyšších ročnících pak už takřka neexistuje. Přitom je potřebná komunikace v průběhu celého roku a celého vzdělávání. Kromě jiného proto, že děti potřebují cítit zájem svých rodičů, aby pak právě i ve škole chtěly fungovat. A pedagogové zcela oprávněně nechtějí nás rodiče suplovat. Podle některých z nich dětem při vstupu do školy chybí základní vychování, tedy nemají například pravidla slušného chování, pokulhávají jim hygienické návyky. A přestože bychom si třeba za uplynulé covidové roky zasloužili nejednu pochvalu za on-line výuku, kterou jsme coby rodiče ustáli jako skuteční hrdinové, teď je třeba zase žít tak, abychom mohli být příkladem pro své děti. I o tom se pedagogové zmiňovali opakovaně – o tom, že my rodiče zapomínáme na to, že se děti učí nápodobou. Je tedy jedno, co je učíme teoreticky, měli bychom je učit žít. Naplno. S povinnostmi, ale také prostorem pro nicnedělání, žít tím, co nás baví, aby jednou děti mohly dělat to, co baví je. Měli bychom je vytáhnout od počítačů a ukázat jim svět venku. Ti z nás, kteří to s péčí o bezpečí a komfort dětí přehánějí, by měli ubrat a nechat děti zažít i nějaké výzvy,

O učitelích se u nás v souvislosti se změnami, které potřebuje české školství, hodně mluví. O tom, jak by se potřebovali posunout, začít myslet a učit jinak. A do velké míry je to pravda. Český učitel jako „druh“ má před sebou ještě dlouhou cestu, kterou zatím dláždí stále jen menšina nadšenců a inovátorů. A vzhledem k tomu, že ještě neproběhla změna ve vysokém pedagogickém školství (studium tedy ukončují pořád pedagogové, které nikdo nenaučil učit), se dá očekávat, že to tak ještě nějakou dobu bude. Co to znamená, že učitele nikdo neučí učit? Asi by vás to nenapadlo, ale pokud se budoucí pedagog rozhodne třeba pro to, že

překonávat překážky, protože s těmi se přece v životě budou setkávat. A ozývaly se také hlasy, které přiznávaly, že jsme to právě my, rodiče, kteří brání nástupu inovací na českých školách, protože „postaru“ trváme na přísném známkování, biflování a školu považujeme za místo, kde by měl vládnout dril. Protože jsme ještě pořád přesvědčení o tom, že jen tak to ty naše děti nekam dotáhnou. (Jak moc se mýlíte, pokud tak smýšlíte i vy, se dočtete na straně 110).

VIDĚNO ZVENKU, OČIMA HANKY MATOUŠŮ

Z GLOBAL TEACHER PRIZE: „Učitelé by určitě rádi cítili důvěru rodičů svěřených dětí a viděli také děti vychovávané v atmosféře důvěry, tedy děti, které mají doma zázemí klidu,“

KDYŽ PŘIJDE NOVÝ UČITEL S NOVÝMI NÁPADY, ČASTO MEZI PEDAGOGY NARAZÍ.

a ne stresu. Ale pokud se má dítě učit jen tak, pro známky, protože takový tlak cítí doma, pak ani ve škole nefunguje a necítí se v pohodě. Určitě není třeba mluvit s rodiči tónem „já vím, já jsem učitel“, je třeba vybudovat oboustrannou schopnost se bavit. Pak je také důležité podporovat věci, které dítě baví. Aby ho vzdělávání bavilo celoživotně. Dneska je stále ještě nepsaným pravidlem, že dítě vstupuje do školy s nadšením, ale někde cestou ho ztratí. Ale když už se to povede a nadšení mu vydrží, je to velká pecka!“

2 Jak se učitelům „dýchá“ ve sborovnách a spolupracuje s kolegy?
„Co se týče kolegů, nejhorší jsou ti, kteří člověku házejí klacky pod nohy jen proto, že vzdělávací proces vidí jinak a každý sebelepší nápad rovnou odsoudí jako nevhodný, nebezpečný, zdržující od výuky.“

Jinými slovy, nejenže to mají pedagogové těžké někdy s námi rodiči, umí si „zatopit“ i sami ve sborovnách. I když je to jen jeden citát „za všechny“ a mnozí konstatovali, že jejich kolektiv je fajn, tak pokud se ozývala kritika na atmosféru v pedagogickém sboru, pak směřovala právě k tomuto. Některým vadila neschopnost kolegů uvědomit si, že špatné známky jsou jejich „vizitkou“ a důsledkem nevhodně nastaveného hodnocení. Jako problematické se ukazuje, že pedagogické sbory nemají „jednotnou vizi“, tedy když přijde někdo s novými nápady, často narazí na hradbu, kterou neprolomí. A pokud to tak je, pak to poukazuje na to, že vedení školy není příliš pevné nebo „každému měří jiným metrem“ a jede mnohdy ze setrvačnosti ve starých kolejích. I to pedagogové opakovaně zmiňovali – fakt, že i když vedení školy například vítá změny, své pedagogy nijak konkrétně nepodporuje, učitelům chybí motivace, pocit, že jejich vedení ví, co dělají a jestli svou

práci dělají dobře. Nemají dostatek zpětné vazby a ani ti pokrokoví necítí u konzervativnějších kolegů žádnou touhu učit se nové věci. „Spousta z nich je zablokovaných stejně jako ti naši žáci.“ A případný pokrok by podle jedné z odpovědí vyžadoval komplexní změnu ve smýšlení pedagogů, ale i celospolečenském nastavení. A to se neděje.

VIDĚNO ZVENKU, OČIMA HANKY MATOUŠŮ Z GLOBAL TEACHER PRIZE:

„Jako obecný problém ve sborovnách vnímám nedostatek sdílení mezi učiteli. Ne všude je samozřejmá komunikace, často sedí u svého stolu, odděleně, bez podpory ostatních. Ale kdyby ji dostali, praxe ukazuje, že by se rozjeli. V takových sborovnách potřebují lídra, který je rozhybe. Protože když se to nestane, i inovacím nakloněný jedinec to dlouho nevydrží. Je pro něj logicky neúnosné čelit těm, kteří měnit stereotypy nechťejí nebo nevědí, jak na to. Navíc u nás příliš nefunguje sdílení, třeba jen to, že se jeden pedagog jde podívat do hodiny druhému. Protože když učíte nějakým způsobem dvacet nebo třicet let, nestačí vám slyšet, že to jde jinak, potřebujete to vidět. Nestačí přednášky, je potřeba praxe a sdílení. Abyste pochopili, že změnu nepředstavuje pořízení interaktivní tabule, ale to, jak s ní budete aktivně pracovat, co skrze ni žákům nabídnete. A to se neděje. Možná je to tím, že je tu zakořeněný model, kdy se do hodin chodili dívat jen inspektoři a ředitelé, aby hodnotili, a hodnocení u nás má často negativní konotace. Nepracuje se s konstruktivní kritikou a pedagogové se snadno mohou bát, že jediné, čeho se jim dostane, bude negativní zpětná vazba... Také ředitelé by měli zvát zvenku kvalitní lektory. Věřím nicméně na teorii změny a ta říká, že jestliže máte pouhých šestnáct procent pozitivně smýšlejících lidí, už jste schopní změnu protlačit. Ne někoho k ní lámat nebo kohosi utloukat argumenty, ale jste schopní ty ostatní nadchnout, dát jim podněty k přemýšlení o tom, že změna by byla fajn.“

3 Co si myslí o ministerských plánech a o tom, co přichází „shora“?

„Nahoru bych vzkázala: Pokud chcete zvýšit kvalitu učitelů, udělejte si pořádek na uni-

verzítách. Nedávno jsem začala studovat dálkově na jedné renomované univerzitě a po několika měsících jsem to vzdala (a to mám za sebou státnice na dvou fakultách), protože moje představa, kam se profesně posunu, praskla jako bublina. Výuka byla omezena na metody staré čtyřicet let (přečtete si 200 stran ve skriptech a přijďte na zkoušku). Ti lidé s x tituly před i za jménem by se měli naučit učit, než se postaví před třídu plnou praktikujících pedagogů, kteří by je do jednoho strčili do kapsy, ale odtrpí si přednášky a zkoušky, které jim k ničemu nebudou jen proto, že vláda vyžaduje kus papíru s razítkem.“

Jak vidíte, i učitelé sami vidí potřebu změnit už samotný systém výuky pedagogů, již jsme o tom výše hovořili. Ale to není všechno. „Změna nikdy nepřijde shora, ale každý jednotlivý člověk musí začít sám u sebe,“ říká další z nich. A asi i proto se pak pedagogové dělí na ty, kteří už pracují se změnami, aniž by čekali na pokyny odkudkoli, zatímco jiní vyčkávají a jsou skeptičtí i k dokumentu Strategie 2030+, který shrnuje všechny změny, jež školství čekají. Protože zatím je to pro mnohé z nich jen „papír“, k němuž neexistují postupy, jak jednotlivé změny zavádět. V tom selhalo ministerstvo podle některých názorů už během covidu a „mimo“ je prý i ministerská představa o tom, že pomůže větší míra digitalizace českých škol. Už tak jsou podle učitelů děti u počítačů dost. Navíc, pedagogové sami postrádají opět někoho, kdo je k těm změnám směrem k digitalizaci proškolí. Volnost,

CO JE PROJEKT GLOBAL TEACHER PRIZE?

Jak se píše na webu gtpcr.cz, Global Teacher Prize Czech Republic je odborná cena pro pedagogy působící na základních a středních školách v České republice. Sleduje odbornost pedagogů, individuální přístup k žákům, vytváření a používání inovativních učebních metod a zapojení učitelů do mimoškolních aktivit a odborné komunity. „Jinými slovy, díky tomuto projektu hledáme a nacházíme učitele, kteří svou práci dělají dobře a jsou skvělou inspirací pro ostatní. Nejsou to uměle vytvoření hrdinové, ale každý z nich je skutečný učitel, který ukazuje, že změna může být vlastně jednoduchá. Že není třeba dalších deset let studovat, že už zítra se dá přijít s konkrétními změnami ve svých hodinách. Že těch možností je dokonce mnoho. Jen je potřeba se jich nebát...“ vysvětluje k tomu Hana Matoušů, koordinátorka Global Teacher Prize pro ČR.

UČITELÉ VS. INKLUZE? BEZ ASISTENTŮ BY TO NEŠLO

Tady se pedagogové shodují, že bez podpory asistentů pedagoga (pomáhají pedagogovi ve třídě s inkudovaným dítětem), potažmo individuálních asistentů (kteří jsou k dispozici žákovi), by inkluze nebyla možná. Takovou zkušenost má i Mgr. Dagmar Herrmannová, zakladatelka a ředitelka ZŠ a MŠ pro děti s kombinovaným postižením Smiling Crocodile, o.p.s.: „Individuální asistenti jsou pro děti s těžkým kombinovaným postižením nepostradatelnými partnery, kteří pomáhají dětem nejen v době výuky, při terapiích, sebeobsluze či na výletech, ale také monitorují jejich zdravotní stav a zajišťují jejich bezpečnost. Bez nich děti s těžkým kombinovaným postižením v podstatě nemohou ani do speciální školy prezenčně chodit.“

kteřou jim při vedení výuky dopřává rámcový a školní vzdělávací program, většinou vítají, ale jedním dechem upozorňují, že na konci studia žáky stále čeká maturita s didaktickým testem, který očekává znalosti vstřebané „postaru“. A pokud něco pedagogy drtí napříč všemi stupni vzdělávání, je to administrativní zátěž. Hodiny strávené nad papíry se počítají do desítek každý měsíc, a pedagogové jsou si přitom jisti, že spousta z výkazů, papírů, tabulek se vypisuje „jen proto, aby měl někdo co kontrolovat“, zatímco další si dokonce myslí, že se takovou kontrolou nakonec ani nikdo nezabývá.

VIDĚNO ZVENKU, OČIMA HANKY MATOUŠŮ Z GLOBAL TEACHER PRIZE:

„Administrativa je skutečná zátěž, přitom by sami pedagogové nemuseli většinu z ní vůbec řešit osobně. Stačilo by na školách počítat s administrativní posilou. Pedagogickou administrativu v pohodě zvládne i schopná sekretářka a pro pedagogy by to byla skutečná úleva. Pokud na administrativní posilu nejsou prostředky, dá se to řešit třeba větším využíváním praktikantů z vysokých škol. Na škole mohou působit třeba půl roku! Zkrátka, tohle je další z věcí. Na druhou stranu, u pedagogů by to znamenalo zase změnu v jejich myšlení, museli by si k sobě, ke svým věcem, pustit někoho dalšího. A to zatím mnozí neumějí.“ ✖

Tento projekt podporuje Nadace České spořitelny.

